

LAULUJA ÄIDILLE 1929-1952

A. Aimo - Reino Armio - Teddy Björkman - Erkki Eirto
Hanna Granfelt - Mirjam Helin - Matti Jurva - Eugen Malmstén
Mauno Tamminen - Henry Theel - Olavi Virta - Eero Väre

LAULUJA ÄIDILLE 1929-1952

Äidille -kokoelma sisältää 25 äitiaiheista suomalaista levytystä vuosilta 1929-1952. Mukana on niin suosikkisävelmiä kuin vähemmän tunnettuja harvinaisuuksiakin. Levyn tarkoituksena on paitsi muistaa äitejä ja äitienpäivää, myös tuoda kuulijoiden ulottuville tuokioita menneiltä vuosikymmeniltä, tanssiorkesteriden ja niiden laulusolistien kulta-ajalta. Levyllä liikutaan kahdessa erilaisessa maailmassa: iloisilla 1920- ja 1930 -luvulla sekä sotavuosissa, joiden syvimmistä tunnoista äidin ja rintamalla olevan pojan suhde kertoo. Vuosisadan vaihteessa kuplettilaulajat olivat vielä aikansa suurjulkikkisia, mutta ennen 1950-lukua viihdemaailman tähtikulutti ei vielä ollut nostanut iskelmälaulajaa kaiken keskushenkilöksi, jota orkesteri säestää, vaan laulaja oli osa orkesteria. Kotimaiset tanssiorkesterit - joilla on usein levytiketeissä levymerkin nimi - ovatkin hyvin edustettuina. Laulusolistien kaarti käsittää aikansa suomalaistuntojen suosikkitulkit A.Aimosta Olavi Virtaan. Huomattavaa on, että mukana on myös kolme oopperalaulajaa: loistavan kansainvälisen taiteilijauran luonut Hanna Granfelt ja Suomalaisen oopperan pitkäaikaiset solistit Teddy Björkman ja Erkki Eirto.

Mitä äidille omistetut laulut kertovat?

Levyille on koottu suurin osa aikansa äiti-lauluista. Vuonna 1925 suomalaisessa musiikkielämässä koitti uusi aika: Dallapé-orkesteri alkoi soittaa "suomijatsia", kyläpelimannit saivat rinnalleen uudenlaiset viihdyttäjät ja tanssittajat. Siitä alkoi suomalaisen iskelmämusiikin rikas ja pitkälti omavarainen aika. Tuotteliaita tekijöitä riitti täyttämään tanssiorkesteriden ja ennen kaikkea ravintoloissa ja tanssialeissa tanssineiden suomalaisten tarpeet. Tanssittiin slowfoxia, foxtrottia, tangoa ja valssia, joskus myös maaseutukulttuuriin jo pitkään kuuluneita jenkkää ja polkkaa. Varmaan myös äiti-kappaleiden tahdissa tanssittiin, ovathan ne suurimmaksi osaksi valsseja, joskin osa on tehty kuunneltaviksi lauluiksi. Ja radiotahan kuunneltiin tuolloin ahkerasti, koska televisiota täällä vielä ei ollut.

Levyltä äitiaiheisia lauluja kuunnellessa huomio kiinnittyy sanojen usein yhdenmukaiseen maailmaan. Suomalaista tangolyriikkaa tutkinut Kati Toivanen puhuu yhdestä miehisestä kertojatyyppistä - miesten kynästähän useimmat iskelmät ovat - eli "kaihoisasta miehestä", joka kaipaa menettämäänsä naista. Vaikka tangolyriikassa menetetty nainen onkin rakastettu, myös äiti on nainen, jota muistellaan ja kaivataan. Sota-ajan tunnelmat kuuluvat

Eero Väre puhaltajana
Ramblers-orkesterin
riveissä 1936. Laulu-ura
on vielä edessäpäin.

myös: poika laulaa äidilleen, jota kohtaan hän tuntee kiittolisuutta. Ainoa laulu, jossa äidin seurassa on tyttö, on "Orvokkeja äidille". Äiti on lauluissa kuitenkin kautta linjan varhaislapsuuden hellä ja lohduttava suojelija, jonka arvo ymmärretään viimeistään elämän vaikeuksien keskellä. Äidin kädet, silmät ja sydän säteilevät lohtua; oma äiti on kuin Taivaallinen Madonna, ihmeellisellä tavalla hyvä ja vaikeudet kestävä. Arkisuus näkyy laulujen sanoissa vain maaseutuympeiristössä, jossa vanha äiti asuu. Muutenkaan laulujen äidit eivät ole moderneja naisia. Heidän elämäntapaansa ei kuvata. Ainoa naisellinen ominaisuus on äidillisyyys, joka ymmärretään epäitsekäänä hoivaamisena ja kohtalon iskujen nöyränä, mutta kestäväenä kantamisena. Eikä tämä suomalaisen naisen kestävyys jää vain iskelmäsanotusten varaan, se on mm. sota-aikaa koskevissa tutkimuksissa havaittu tosiasia.

On vaikea sanoa, tehtiinkö mitään levyllä olevista lauluista äitienpäivää ajatellen. Äitienpäivähän oli jo tullut Suomessa vakiintuneeksi juhlapäiväksi laulujen julkaisemisen aikoihin. Laulu "Orvokkeja äidille" elää silti yhä äitienpäivälauluna. Tämän äänitteen myötä äideille lauluja esittävät kaikenikäiset "lapset" saavat ehkä uutta, kiinnostavaa ohjelmistoa.

Äitienpäivä Suomessa

Äitienpäivän vietto alkoi Yhdysvalloissa 1907. Tuolloin Länsi-Virginiasta kotoisin oleva neiti Ann Jarvis järjesti kuolleen äitinsä - joka itse asiassa oli saanut tyttärensä kiinnostumaan äitien arvostamisesta - muistoksi Äitienpäivän kokouksen. Äitienpäivä-aate herätti Yhdysvalloissa voimakkaan innostuksen ja se levisi nopeasti kymmeniin osavaltioihin. Alusta lähtien päivän viettoon kuului Ann Jarvisin käyttöönottama tapa jakaa kukkia äideille: valkoisia neilikoita kuolleen äidin muistoksi ja punaisia neilikoita elävän äidin kunniaksi.

Eurooppaan ajatus äitienpäivän viettämisestä saapui vuonna 1913, ensin Belgiaan, sitten Englantiin ja Sveitsiin. Suomessa äitienpäiväperinne käynnistyi kansalaisotavuonna 1918. Idean isä oli Yhdysvalloissa äitienpäivään tutustunut Kotikasvatusyhdistyksen sihteeri, kouluneuvos Vilho Reima (1867-1948). Hän julkaisi Koti-lehden numerossa 2-3 keväällä 1918 vetoamuksen äitienpäivän viettämisestä puolesta äidin tärkeää osaa myös sodan kriisi-aikoina painottaen:

"Amerikassa vietetään äitien päivää. Tämä kaunis tapa pitäisi tulla meilläkin käyttöön. Emmekö voisi sitä nyt alkaa näiden huolihuntuisten äitien muistolla viettämällä tänä kesänä kaikkialla maassamme suuria äitien päiviä, johon kaikkien kaatuneitten äidit kutsutaan päivän sankareiksi.

Matti Jurva ja
perhe 1928

Sanon kaikkien. Siis "vihollisenkin". Heistä on suurin osa ollut pakotettuja, harhaan johdettuja, ja useimmissa tapauksissa ei ainakaan heidän äitinsä ole ollut siihen suoraan syyllisiä. Vihollisenkin äidillä on äidin sydän. Hekin rakastivat poikiaan."

Äitienpäivää vietettiin sitten Reiman ehdotuksen mukaisesti heinäkuun ensimmäisenä sunnuntaina, tosin vain muutamalla paikkakunnalla. Reima ei antanut periksi. Hän painatti 100 000 lentolehtistä kansan keskuuteen jaettavaksi. Keväällä Kotikasvatusyhdistys laati ohjelman julkisia äitienpäiväjuhlia varten. Juhlissa oli sopivaa pitää puheita, lausua runoja, laulaa lauluja ja harrastaa vuorokeskustelua, mutta kevyet näytelmät ja tanssi eivät tilaisuuksien arvokkaaseen luonteeseen sopineet. Kunniavieraille eli äideille tuli antaa valkea kukka rintaan ja tarjota kahvia ja leivonnaisia, muiden juhliavieraiden piti maksaa kahvipöydän antimista. Kertyneet varat pyydettiin lähettämään Kotikasvatusyhdistyksen rahastoon, jota kartutettiin äitien virkistyskoteja varten.

Erytisen tärkeänä Kotikasvatusyhdistys piti sitä, että juhlien järjestäjiksi saataisiin nuoria. Jos ei nuoria saatu mukaan, lasten järjestämät vaatimattomat juhlatkin kelpasivat. Koska tarkoitus oli saada juhlat aikaan talkootyönä ja mahdollisimman vähällä rahalla, kukiksi ehdotettiin luonnonkukkia. Nykyisin äitienpäiväperinnettä halutaan pitää yllä nimenomaan lasten parissa: yhteisiä juhlia järjestävät päiväkodit, ja peruskoulun ala-asteella askarrellaan äitienpäiväkortteja- ja lahjoja.

Äitienpäivän vieroajankohtaa siirrettiin Suomessa moneen kertaan. Toukokuuta pidettiin hyvänä ja niin juhlaa vietettiin 1920-luvulla toukokuun kolmantena sunnuntaina. Ajankohta aiheutti kuitenkin paineita opettajille, jotka maaseudun sivistyselämän puuhanaisina ja miehinä saivat vastataksaan juhlien järjestämisestä. Samaan aikaan oli kouluissa menossa kokeiden aika ennen kevättodistusten kirjoittamista. Niinpä äitienpäivää siirrettiin viikolla aikaisemmaksi toukokuun toiseksi sunnuntaiksi. Tämä sai aikaan juhlien elpymisen. Opettajat - jotka jo 1920-luvulla valittivat sitä, etteivät he saa välinpitämättömältä nuorisolta minkäänlaista järjestelyapua, vaan joutuvat tekemään juhla-avustelut yksin - jaksivat jälleen puuhata äitien hyväksi.

Vuonna 1941 valtiovalta tuli mukaan juhlaan - varmaankin osittain sotavuosista johtuen. Samana vuonna perustettu Väestöliitto alkoi pitää äitienpäiväjuhlia Suomen Kansallisteatterissa. Tilaisuuteen osallistuivat myös tasavallan presidentti ja hallituksen edustajat. Vuonna 1946 jaettiin Väestöliiton aloitteesta Suomen Valkoisen Ruusun Ritarikunnan

Hanna Granfelt

ansiomerkkejä äideille ensimmäisen kerran. Jo aikaisemmin, sotavuonna 1942, marsalkka C.G. Mannerheim myönsi vapauden ristin kaikille maan äideille 10. toukokuuta. Virallinen liputuspäivä äitienpäivästä tuli 1947.

Nykyisin äitienpäivää vietetään pääosin kotona, tosin valtiovalta järjestää juhlan ja palkitsee kasvattajina ansioituneita äitejä. Amerikasta lähenyt ajatus äitien kukittamiseksi on elänyt meillä koko äitienpäivän suomalaisen 85-vuotisen olemassaolon ajan: äideille annetaan kukkia, ei neilikoita, vaan luonnonkukkia. Toukokuun keskivaiheilla ne ovat valkokuokkoja.

Lauluista ja niiden tekijöistä

Orvokkeja äidille (1946)

Henry Theel (1919-1989), 1940- ja 1950-luvuilla suosionsa huipulla ollut iskelmälaulaja, levytti ruotsalaisen H. Hermanin säveltämän *Orvokkeja äidille*-valssin 1946. Levystä tuli vuoden suosituin ulkomaisperäinen iskelmä ja sitä myytiin huikeat n. 12 500 kpl. Suomalaisen viihdemusiikin kärkinimi Toivo Kärki (1915-1992) johtaa Electro-orkesteria, joka sai nimensä uuden suomalaisen levymerkin mukaan. Tämän K.Kirsin eli Kauko Käyhkön sanoittaman tarinan sokeasta äidistä ovat levyttäneet myös Metro-tytöt (1955), Katri-Helena (1967) ja Eino Grön (1969), joten se on säilyttänyt asemansa.

Tuntemattomalle äidille (1942)

Sotavuodet näkyvät laulun *Tuntemattomalle äidille* sanoissa äitejä kiitetään kestävytydestä raskaina epätiedon ja epätoivon aikoina. Laulun Columbia-orkesterin säestämänä esittävä Tauno Eskola on itse asiassa ooppera- ja iskelmälaulaja, baritoni) Erkki Eirto eli Erik Eklund (1907-1954). Sanat on tehnyt nimimerkki Ela eli näyttelijätär Eine Laine (1892-1970), joka rehdillä tavalla haluaa tekstissään puristaa kaikkien Suomen äitien kättä ja antaa sillä tavoin kiitoksensa arjen näkymättömille sankaritarille.

Äidin kädet (1937)

Äidin hellistä käsistä laulaa yksi maamme kautta aikojen eniten levyttäneistä laulajista Eugen Malmstén (1907-1993). Tämä ”nuorempi Malmstén” oli monitaitoinen musiikkimies: soittaja, laulaja, säveltäjä ja kirjoittaja, joka orkesterinsa Rytmii-Poikien kanssa oli ensimmäisten joukossa tuomassa kansainvälisiä vaikutteita suomalaiseen viihdemaailmaan. Rytmii-Pojat olikin erityisesti kaupunkilaisten ja nuorten suosima orkesteri. Sanat *Äidin kädet*-lauluun on tehnyt Dagmar Parmas (1886-1940), näyttelijätär, joka 1930-luvulla halvaannuttuaan ryhtyi tuotteliaaksi iskelmäsanottajaksi.

Äidin kirje (1942)

Maailmansotien välillä suomalainen viihdemusiikki otti vaikutteita myös Saksasta. Pianisti ja säveltäjä Werner Bochmannin ”Gute Nacht, Mutter”-kappaleen suomenkielinen versio on sanoittaja, elokuvakäsikirjoittaja

Eugen Malmstén
Rytmi-poikien johtajana
ja laulusolistina 1936

Kerttu Mustosen (1891-1959) kynän jäljiltä muovautunut äidille kirjoitetuksi kirjeeksi. Laulun esittää tunnelmallisesti Kipparikvartetista sodanjälkeisille sukupolville tutuksi tullut laulaja, muusikko Eero Väre (1913-1972), kaihon väreiden tulkki. Kristalli-tanssiorkesteria johtaa "suomalaisen musiikkiviihteen ainoa todellinen kosmopoliitti" (lainaus: von Bagh, Hakasalo) George de Godzinsky (1914-1994).

Äidin laulu (1948)

Suomalaisten suuren laulajasuosikin Olavi Virran (1915-1972) ura alkoi vuonna 1937, joskin vasta 1950-luvun alussa hän nousi suureen suosioonsa. Vuonna 1948 hän levytti melko vähän säveltäneen Aapo Tuomen valssin *Äidin laulu*. Decca-orkesteria johtaa sen vakiopakellimestari, pasunisti Klaus Salmi (1908-1987), tunnettu elegantin, turkulaisen Ramblers-orkesterin sieluna.

Äidille (1938)

Harpputaiteilija Väinö Hannikainen (1900-1960) sävelsi E. Kurki-Suonion - luultavasti Ilmari Krohnin pojan Ensio Kurki-Suonion - sanoihin konsulinna Alli Veltheimille omistetun syntymäpäivälaulun *Äidille*. Laulun on levyttänyt mm. laulajat, laulupedagogi Mirjam Helin, tässä Berliinissä äänitetyssä versiossa sen tulkitsee Erkki Eirto.

Hopeahiukset (1935)

Valssissa *Hopeahiukset* on ikään kuin ulkopuolinen kertoja, joka laulaa pojalle hänen suhteestaan äitiin: "Siispä koita, itses voita, säästä huolilta harmaa pää". Laulun sanat on tehnyt Dagmar Parmas, joka tässä on ottanut miehisen nimimerkin Ari Saarni. Valssin on säveltänyt Walter Rae eli Valto Tynnälä, sovituksen on tehnyt Kaarlo Valkama (1908-1980), yksi Suomen tuotteliaimmista levytyksissä käytetyistä soittajista ja saksofonisteista. Eugen Malmsténin jälkeen Hopeahiuksista ovat vielä laulaneet Erkki Junkkarinen ja Veikko Tuomi.

Äidilleni (1940)

Kuplettilaulajat Matti Jurva (1898-1943) ja Tatu Pekkarinen (1892-1951) ovat yksi tunnetuimmista säveltäjä-sanoittajakaksikoistamme. Yleensä heidät yhdistetään huumoriin ja ajankuvan tarkkanäköiseen irvailuun, mutta äiti-aihe on kirjoittanut heiltäkin muistorikkaita, äidin huolenpitoa painottavia tunnelmakuvia. Tosin lähestymistapa on konkreettinen ja mutkaton: "millä maksan sun työsi, millä korvaan sun unettomat yösi?" *Äidilleni* -laulun lisäksi Matti Jurvaa voidaan kuulla 405 suomalaisäänitteellä.

Äidin sydän (1939)

Muusikko, säveltäjä, sittemmin Westerlundin musiikkiliikkeen toimitusjohtaja Herman Sjöblom (s. 1894-1962) sävelsi varsinkin 1920-luvulla paljon valsseja. Hän oli H.M.V.-levymerkin vakiosäveltäjä ja niinpä tämäkin laulu on hänen kynästään. Laulun esittää Kullervo Hurttia, joissakin suomalaisissa elokuvissakin esiintynyt taiteilija.

Armahin äiti (1936)

Usko Hurmerinnan (1907-1994, vuodesta 1943 lähtien Kemppe) keustosuosikki Kodin kynttilät levytettiin ensimmäisen kerran 1936. Levyn b-puolella oli niin ikään Hurmerinnan säveltämä ja sanoittama valssi *Armahin äiti*. Levyllä laulaa Porin seurakunnan kanttori, ravintolapianisti Reino Armio, yksi turkulaisen Sointu-levymerkin tähdistä, säveltäjä, sanoittaja, muusikko ja kirjailija Usko Kempin pitkäaikainen työtoveri.

Sinäkö äiti? (1940)

Robert Séholtin sävellys, Pallen sanoittama *Sinäkö äiti?* on koskettava kuvaus taistelujen keskeltä. Vuonna 1930 sanoittajana tunnetun R.R. Ryynäsen ja myös Mauno Tammissen esittämänä levytetty laulu tunnetaan lisäksi nimellä "Kuolevan soturin viimeinen näky". Tämä nimi kertoo sisällön: kuoleva sotilas näkee äitinsä hahmon ja voi kuolla rauhassa. Radio soitti laulua talvisodan puhjettua niin runsaasti, että R.R. Ryynänen levytti sen uudelleen vuonna 1940.

Vanha äiti (1931)

Teologian ylioppilas Viljo Lehtinen (1904-1965) rahoitti opintojaan levylaulajana nimellä Veli Lehto. Hän on Georg Malmsténin ja A.Aimon lisäksi Dallapén suosituimpia levylaulajia, mutta esiintymässä hän ei käynyt. Papiksi valmistuttuaan hän johti mm. mieskuoroja. Lauri Lindströmin säveltämän valssin on sovittanut Dallapén basisti, myöhemmin kapellimestari Eero Lindroos (Lauressalo). Laulu on levyn äiti-lauluista niitä harvoja, jossa mainitaan myös isä.

Äidin silmät (1929)

Kansainvälisen uran tehnyt oopperalaulajatar (sopraano) Hanna Granfelt (1884-1952) herätti aikalaisissaan ihastusta loisteliaalla äänellään ja taiteellisuudellaan. Häneen kiinnitti huomiota myös mm. säveltäjä Richard Strauss, joka valitsi hänet usein laulamaan oopperoidensa pääosia. Tässä Hanna Granfelt tulkitsee pianotaitelijaa, säveltäjä Ilmari Hannikaisen (1892-1955) äidilleen 15-vuotiaana säveltämän, lastenkirjailijana sittemmin tunnettu Alli Nissisen (1866-1927) sanoittaman *Äidin silmät*.

Äiti pien' (1952)

Saksalaisen viihdesäveltäjä Gerhard Winklerin "Mütterlein" on kääntynyt suomalaisen sanoittajan Helena Eevan - joka käytti mm. nimimerkkiä Hele Neva - käsissä muotoon *Äiti pien'*. Sovitus on orkesteria johtavan säveltäjä Jaakko Borgin (s. 1927), joka on tehnyt päätyönsä äänilevytuottajana. Laulusolistina on Virve Nortia. Laulun ovat myöhemmin levyttäneet myös mm. Mauno Kuusisto, Jukka Kuoppamäki ja Irina Milan.

Sotilaan äiti (1942)

Matti Jurvan ja Tatu Pekkarisen yhteistyötä on Äidilleni-laulun lisäksi tämä *Sotilaan äiti*, niin ikään Toivo Kärrin sovittamana. Eero Väre laulaa äidin toiveista: äiti odottaa poikaansa rintamalta ja toivoo samalla: "voiton saakoon synnyinmaa".

Äitini pien' (1929)

Levyn vanhin äänite on Berliinissä kesäkuussa 1929 äänitetty *Äitini pien'*, esittäjänä oopperalaulaja (baritoni) Berndt Teodor eli Teddy Björkman (1896 - 1966), Odeon-levymerkin vuoden 1929 tuottelian laulaja. "Äitini pien'" -laulun lisäksi hän lauloi levyille 42 muuta sävelmää. Björkman levytti nimenomaan laulumusiikkia, tanssikkappaleita on vain muutama. Päätyönsä Björkman teki Suomalaisessa oopperassa ja vieraili myös Tukholman oopperassa. Laulun sanat on suomentanut laulopedagogi Heikki Teittinen (1894-1980), hänkin Suomen ja Ruotsin oopperaelämää rikastuttanut henkilö: hän toteutti kamarioopperoita Pohjanlahden molemmin puolin oppilaidensa kanssa. Muun muassa Henry Theel ja Olavi Virta ovat ottaneet häneltä tunteja.

Äidin rukous (1934)

Kukapa suomalaisen kevyen musiikin ystävä ei tuntisi vuonna 1925 perustettua Dallapé-orkesteria ja miehekästä, konstailematonta laulajaa A. Aimoa eli Aimo Vilho Anderssonia (1911-1963). Dallapé-orkesteri oli alunperin harmonikkaorkesteri ja se sai nimensä italialaisesta Dallapé & Figli -tehtaan hanureista. A. Aimon suosion suurin kausi sijoittuu vuosien 1932-1947 välille, mutta vielä 1960-luvulla hän levytti suuren menestyksen saavuttaneen "Odessan". *Äidin rukous*-valsin säveltäjäksi on merkitty M. Maja ja sanoittajaksi Martti Jäppilä. Kyseessä on yksi ja sama henkilö, Dallapén tulieluinen isähahmo, hanuristi, monitoimimuusikko Martti Kristian Jäppilä (1900-1967). Sanat ovatkin jäppiläimäisen reippaat: "Kuule lapseni, tää on toivoni, ettet sortuisi paheisiin".

Kuuletko minua, äiti? (1930) Igor Borganoffin eli Harald Winterin säveltämä, Reino Hirvisepän suomeksi sanoittama laulu sisältää aimo annoksen metsämökkimantiikkaa. Laulu on alun perin Sven Olof Sandbergin levyttämä ja myös sanoittama ruotsalainen menestysiskelmä. Mökin poika muistaa äitiään ja pohtii, onko äidin ja hänen välillään - modernisti ilmaistuna: telepaattista yhteyttä.

Äidin jouluilta (1948)

Toivo Kärjen - Usko Kempin ohella - maamme tuotteliaimman lauluntekijän kynästä on lähtenyt muistoihin palaava *Äidin jouluilta*. Sota on ohi ja äiti kuvataan sammuttamassa kuusen kynttilöitä. Äiti viettää joulun yksin, lapset eivät tule eikä myöskään joulupukki. Joulu herättää kuitenkin perheen yhteiset ajat eloon äidin mielikuvissa.

Äidin satu (1952)

Laulajatar (sopraano) Mirjam Helin (s. 1911), arvostettu Euroopan maissa konsertoanut taiteilija sekä laulopedagogi käytti taiteilijanimeä Anja Sini. Tässä - levyn ainoassa tangossa - hän laulaa nuoren äidin haaveista: äiti on saanut lapsen nukahtamaan ja on aika muistella kesäistä rakastetun kohtaamista...

Äiti (1942)

Sota-ajan tuottelien iskelmävuosi oli 1942; silloin myös monet saksalaiset naisista kertovat sota-ajan sävelmät levytettiin suomeksi. Anna-Maijan, Annelin, Kaarinan ja Tellervon - sotapoikien heilojen - rinnalle pääsi äiti - äidin tunteja sodan keskellä ja huolta rintamalla olevasta pojasta kantavat sanat teki runoilija Heikki Asunta. Säveltäjä on 1930-1940 -luvuilla joitakin iskelmiä säveltänyt sanomalehtimies, myöhemmin diplomaatti, Antero Vartia.

Hyljätty äiti (1930)

Peter von Bagh ja Ilpo Hakasalo toteavat Iskelmän kultaisessa kirjassa (1986): "Georg Malmstén on suomalaisen iskelmän taiteellinen nero, kansallinen instituutio. -Suomalaista iskelmää 30-luvulla tai kokonaisuudessaankaan ei yksinkertaisesti voi kuvitella ilman Molli-Joria". Valssin *Hyljätty äiti* on kansansävelmästä muokannut Georg Malmsténin (1902-1981) kanssa Yleisradion kamreeri. Roine Rikhard Ryyänen (1891-1963), iskelmäsanan keksijä. Parivaljakko teki muutenkin paljon yhteistyötä; Georg Malmstén arvosti R.R. Ryyäsen kielitaitoa ja runollisuutta, josta puuttuivat imelyys ja kaksimielisyydet. *Hyljätty äiti* on tarina yksinhuoltajaäidistä.

Äidille laulan mä vain (1948)

Yrjö Saarnio nousi levysäveltäjänä tunnetuksi vuonna 1942 julkaistulla valssilla Kirje isältä. Vähemmälle huomiolle jäi *Äidille laulan mä vain*. Eero Väre muistelee lapsuuden aikoja ja kaipaa äidin luokse.

Laulu äidistä (1930)

Mauno Tamminen (1902-1965), laulunopettaja, kanttori ja konsertoiva laulaja löydettiin taidemusiikin puolelta iskelmien pariin Erkki Eirton ja Teddy Björkmanin tavoin, hän kun oli Peter von Baghin ja Ilpo Hakasalon mukaan "tarpeeksi nyhkyääninen". Mauno Tamminen levyttikin lukuisia iskelmiä. *Laulu äidistä* on yksi kolmesta äänitteellä olevasta saksalaisperäisestä iskelmästä. Suomalaiset sanat on laatinut idearikas kirjoittaja, rakastettu radioääni Palle eli Reino Hirvispää, oikealta nimeltään Reino Palmroth (1906-1992).

Lapin äidin kehtolaulu (1950)

Musiikinopettaja Kalervo Hämäläinen (1913-1972) on suosittu Lapin äidin kehtolaulun takana. Lapista on tullut kaukomaille kaipaavien iskelmänikkareiden ekssoottinen "lähionnela". Tunturit, erilainen valo ja tila luovat Lapin taikaa. Laulun esittää laulajatar Mirjam Helin, nimelleen omistetun laulukilpailunkin saanut taiteilija.

Marjut Hjelt

1. Electro 3111 **HENRY THEEL ja Electro-orkesteri**, joht. Toivo Kärki (1946)
E 693-1 ***Orvokkeja äidille (Violer till mor)***, valssi (2:48), (H.Hermani, san. K.Kirsi)
2. Columbia DY 340 **TAUNO ESKOLA ja Columbia-orkesteri** (1942)
1-0 ***Tuntemattomalle äidille***, laulu (2:59), (Hr. Bert, san. Ela)
3. Columbia DY 113 **EUGEN MALMSTÉN ja Rytmi-Pojat Eugen Malmsténin johdolla** (-11.1937)
CY 269-1 ***Äidin kädet***, valssi (3:05), (Eugen Malmsten, Dagmar Parmas, H.Niemi)
4. Imperial F.S.1516 **EERO VÄRE ja Kristalli-tanssi-orkesteri**, joht. **George de Godzinsky** (1942)
K-Fi 29201 ***Äidin kirje (Gute Nacht, Mutter)***, laulu (3:14),
(Werner Bochmann, Kerttu Mustonen, E.Ellinger)
5. Decca SD 5060 **OLAVI VIRTÄ ja Decca-orkesteri**, joht. **Klaus Salmi** (30.9.1948)
1095 ***Äidin laulu***, valssi (2:42), (Aapo Tuomi)
6. Polydor S.F.90759 **ERKKI EIRTO ja Erhard Bauschken taitelija-orkesteri** (16.5.1938, Berlin)
7825 GR ***Äidille***, laulu (3:20), (V.Hannikainen, san. E.Kurki-Suonio)
7. Polydor S.50469 **EUGEN MALMSTÉN ja Rytmi-Pojat Eugen Malmsténin johdolla** (1935)
6238 GR ***Hopeahiukset***, valssi (3:15), (Walter Rae, Ari Saarni, Kaarlo Valkama)
8. Kristall 115 **MATTI JURVA - Heinz Munsonius ja Kristalli-orkesteri** (1940)
K-Fi 28645 ***Äidilleni***, valssi (2:36), (säv. ja san. Matti Jurva & Tatu Pekkarinen, sov. Toivo Kärki)
9. H.M.V. A.L.1402 **KULLERVO HURTTIA ja "Rion" orkesteri Eugen Malmsténin johdolla**
OSB 998-1 ***Äidin sydän***, laulu (2:35), (Hansen, R.Reima, Herman Sjöblom)
- levytetty elokuussa 1939, todennäköisesti Helsingissä. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
10. Sonora 5011 **REINO ARMIO ja Sonoran Taitelija-orkesteri** (1936)
1896-S-F-B ***Armahin äiti***, valssi (3:03), (säv. ja san. Usko Hurmerinta)
11. Odeon A 228585 **R.R.RYYNÄNEN ja Odeon-orkesteri** (23.11.1940)
Hf 1321 ***Sinäkö äiti?*** (3:03), (Robert Séholt, Reino Hirviseppä, Ekman)
12. Homocord H-O.23125 **VELI LEHTO ja Dallapé-Harmonikka-orkesteri** (1931)
H-65163 ***Vanha äiti***, valssi (2:50), (Lauri Lindström, R.R.Ryyönen, Eero Lindroos)
13. HMV X 3134 **HANNA GRANFELT ja orkesteri** (18.5.1929, Helsinki)
BE 1573-1 (7-283374) ***Äidin silmät*** (2:47), (Ilmari Hannikainen, san. Alli Nissinen)

14. Decca SD 5187 **VIRVE NORTIA ja Decca-orkesteri, joht. Jaakko Borg** (14.11.1952)
1835 **Äiti pien' (Mütterlein)**, valssi (3:27), (Gerhard Winkler, Hele Neva, Jaakko Borg)
15. Kristall 179 **EERO VÄRE - Kristalli-Tanssiorkesteri, joht. George de Godzinsky** (1942)
K-Fi 29148 **Sotilaan äiti**, slowfox (2:37), (Matti Jurva, Tatu Pekkarinen, Toivo Kärki)
16. Odeon A 228099 **TEDDY BJÖRKMAN, orkesterin säestyksellä** (6.6.1929, Berlin)
HF 238 **Äitini pien'** (3:03), (Ellen Hejkorn, san. A.Gullstrand - Heikki Teittinen)
17. Odeon A 228259 **A.AIMO ja Dallapé-orkesteri** (1934)
HF 583 **Äidin rukous**, valssi (2:55), (M.Maja, san. Martti Jäppilä)
18. Odeon A 228144 **MAUNO TAMMINEN, orkesterin säestyksellä** (1930)
HF 339-2 **Kuuletko minua, äiti?** (3:24), (Igor Borganoff, san. Reino Hirviseppä)
19. Decca SD 5058 **HENRY THEEL ja Decca-orkesteri, joht. Toivo Kärki** (27.8.1948)
1078 **Äidin jouluilta**, valssilaulu (2:58), (Toivo Kärki)
20. Finlandia P 149 **ANJA SINI (Mirjam Helin) ja Kaarlo Valkaman orkesteri** (23.1.1952)
RP-124 **Äidin satu**, tango (2:48), (E.Siippanen, Valdemar, Kaarlo Valkama)
21. Columbia DY 386 **A.AIMO ja Columbia-orkesteri** (1942)
CY 820 **Äiti**, laulu (3:10), (Arvo Vartia, Heikki Asunta, A.Salo)
22. Parlophon B.36077 **GEORG MALMSTÉN ja orkesteri** (18.3.1930)
I (64144) **Hyljätty äiti**, valssi (3:05), (trad., R.R.Ryynänen, Georg Malmstén)
23. Rytmii VR 6032 **EERO VÄRE ja Timo Vuoren orkesteri Klaus Salmen johdolla** (15.10.1949)
1311 **Äidille laulan mä vain**, valssi (3:05), (Yrjö Saarnio)
24. Odeon A 228144 **MAUNO TAMMINEN, orkesterin säestyksellä** (1930)
HF 328 **Laulu äidistä (Es gibt eine Frau, die dich niemals vergisst)**, valssi (3:12)
(Jim Cowler, san. Reino Hirviseppä)
25. Finlandia P103 **MIRJAM HELIN ja orkesteri** (1950)
RP-60 **Lapin äidin kehtolaulu**, valssi (2:59), (Kalervo Hämäläinen)

Diskografiatiedot: Rainer Strömmer

Restaurointi: Timo Wuori & Rainer Strömmer

Kansikuva: Anna Vauhkonen (1889-1967) tyttärensä Esterin (s. 1912)
kanssa Matiskalan kartanon seinustalla Hiirilassa kesällä 1914.

Omistaa Esterin tytär Kaarina Hakulinen

Valokuvat: Toivi Tammisen kokoelma

Teksti: Marjut Hjelt

Taitto: Timo Wuori

Alkuperäiset levyt **Suomen Äänitearkisto ry:n** kokoelmista

ESEK on tukenut tätä julkaisua.

Erikoiset kiitokset Toivo Tammiselle ja Veli-Jussi Koskiselle

Artie Music Oy, Turku, Finland 2003

AMCD 1008

www.artiemusic.com